

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

• Lieta Nr. 2021-45-01 •

28.06.2023.

Normas, kas nosaka augstskolu studiju programmu īstenošanas valodu, neatbilst Satversmei

---

Satversmes tiesa 2023. gada 28. jūnijā pasludināja spriedumu lietā Nr. 2021-45-01 “Par Augstskolu likuma 56. panta trešās, ceturtās un piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105., 112. un 113. pantam”.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

Augstskolu likuma 56. panta trešā daļa (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. maija līdz 2022. gada 10. oktobrim) noteica: “Augstskolās un koledžās studiju programmas īsteno valsts valodā. Studiju programmā, kas tiek īstenota valsts valodā, ne vairāk kā vienu piekto daļu no studiju programmas kredītpunktu apjoma drīkst īstenot citās Eiropas Savienības oficiālajās valodās, ievērojot to, ka šajā daļā nevar ietilpt gala un valsts pārbaudījumi, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde.”

Augstskolu likuma 56. panta ceturtā daļa (spēkā esošajā redakcijā) nosaka: “Eiropas Savienības oficiālajās valodās studiju programmas var īstenot šādos gadījumos:

- 1) ja tas noteikts starpvalstu līgumos vai Eiropas Savienības programmās paredzētās sadarbības ietvaros;
- 2) ja studiju virziena akreditācijas procesā visas studiju programmas, kuras ietilpst vienā izglītības tematiskajā jomā ar Eiropas Savienības oficiālajā valodā īstenojamo studiju programmu, ir saņēmušas novērtējumu “labi” vai “izcili”;
- 3) ja tās ir kopīgās studiju programmas.”

Augstskolu likuma 56. panta piektā daļa (spēkā esošajā redakcijā) paredz: “Studiju programmu, tajā skaitā kopīgo studiju programmu, var īstenot kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām vai citā svešvalodā, ja tas ir nepieciešams studiju programmas mērķu sasniegšanai, atbilstoši Latvijas izglītības klasifikācijai šādās izglītības programmu grupās: valodu un kultūras

studijas, valodu programmas. Šajā gadījumā visām studiju programmām studiju virziena akreditācijas procesā ir jābūt saņēmušām novērtējumu “labi” vai “izcili”. Par studiju programmas atbilstību izglītības programmu grupām lemj studiju kvalitātes komisija.”

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pants: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

Satversmes 112. pants: “Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.”

Satversmes 113. pants: “Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.”

LIETAS FAKTI

Lieta ierosināta pēc divdesmit 13. Saeimas deputātu pieteikuma. Apstrīdētās normas ierobežojot valsts un privāto augstskolu iespējas to autonomijas ietvaros īstenot akreditētas studiju programmas svešvalodās, augstskolu mācībspēku akadēmisko brīvību izstrādāt un docēt studiju kursus svešvalodās, kā arī studējošo akadēmisko brīvību izvēlēties studiju programmas svešvalodās. Tāpat apstrīdētās normas ierobežojot privāto augstskolu tiesības nodarboties ar komercdarbību, īstenojot akreditētas studiju programmas svešvalodās.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka Saeima nav izvērtējusi Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr. 2019-12-01, kurā vērtēts iepriekš spēkā bijušais studiju programmu īstenošanas valodas tiesiskais regulējums, norādītās alternatīvas. Tāpat neesot nodrošinātas diskusijas ar nozares pārstāvjiem un sabiedrību, kā arī vērtēta apstrīdēto normu atbilstība starptautiskajām saistībām. Tādējādi esot pārkāpts labas likumdošanas princips. Apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums arī neesot samērīgs. Apstrīdētās normas pamatā liedzot īstenot studiju programmas valodās, kas nav Eiropas Savienības oficiālās valodas. Pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskats, pastāvot alternatīvi leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi, kas mazāk ierobežotu pamattiesības, piemēram,

augstākos studiju līmeņos vai atsevišķās jomās pieļaut lielāku svešvalodu īpatsvaru.

TIESAS SECINĀJUMI

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas, ierobežojot augstskolu iespējas veidot un īstenot studiju programmas svešvalodās, ierobežo augstskolu autonomiju, kā arī mācībspēku akadēmisko brīvību, proti, brīvību izstrādāt un docēt studiju kursus svešvalodās. [16.]

Vērtējot augstskolu autonomijas un mācībspēku akadēmiskās brīvības ierobežojuma satversmību, Satversmes tiesa secināja, ka tas nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo ir pieļauts būtisks labas likumdošanas principa pārkāpums. Likumdevējs nav nodrošinājis Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2019-12-01 pienācīgu izpildi. Tāpat likumdevējs nav pienācīgi izvērtējis apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 114. pantam un Vispārējai konvencijai par nacionālo minoritāšu aizsardzību. [17.]

Ņemot vērā, ka Saeima lietas izskatīšanas laikā ir grozījusi Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. maija līdz 2022. gada 10. oktobrim), bet tajā ietvertais regulējums attiecībā uz studiju programmu īstenošanas valodu augstskolās nebija mainījies, Satversmes tiesa atzina, ka Satversmei neatbilst arī Augstskolu likuma 56. panta trešā daļa spēkā esošajā redakcijā. [19.]

Augstskolu likuma 56. panta trešā, ceturta un piekta daļa (spēkā esošajā redakcijā) atzīta par spēkā neesošu no 2024. gada 1. jūlija, lai likumdevējs varētu rūpīgi un izsvērti izvērtēt to, kā vislabāk līdzsvarot augstskolu autonomiju un mācībspēku akadēmisko brīvību ar nepieciešamību aizsargāt valsts valodu augstākajā izglītībā. Savukārt attiecībā uz Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. maija līdz 2022. gada 10. oktobrim) Satversmes tiesa secināja, ka tā nav atzīstama par spēkā neesošu no kāda brīža pagātnē. [20.]

- **Satversmes tiesa nosprieda:**

1. Atzīt Augstskolu likuma 56. panta trešo, ceturto un piekto daļu, ciktāl šīs normas attiecas uz augstskolām un to mācībspēkiem, par neatbilstošām

Latvijas Republikas Satversmes 112. un 113. pantam un spēkā neesošām no 2024. gada 1. jūlija.

2. Atzīt Augstskolu likuma 56. panta trešo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2021. gada 1. maija līdz 2022. gada 10. oktobrim), ciktāl šī norma attiecas uz augstskolām un to mācībspēkiem, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 112. un 113. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams un stājās spēkā tā pasludināšanas brīdī.